

E. Cnotliwy, R. Rogosz

Szczecin - Zamek

Informator Archeologiczny : badania 2, 303-306

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

lesiono kilka ułamków bliżej nieokreślonej ceramiki starożytnej.

2. Osadnictwo w obrębie grodu właściwego skupia się w bezpośrednim sąsiedztwie wałów, zwłaszcza w północnej dolnej partii. Odsłonięto tam 7 obiektów w tym dwie chaty /4,4 x 4,1; 3,6 x 3,2 m/ o planie prostokątnym z kamiennymi paleniskami, orientowane rogami do stron świata. Zabytki ruchome znalezione w ich wypełniskach /ceramika, sprzączka żelazna i groty strzał/ pozwalają odnieść je do drugiej fazy funkcjonowania grodu. Na uwagę zasługuje duża ilość grud rudy oraz fragmenty kamieni żarnowych. Ponadto wystąpiły ślady osadnictwa neolitycznego i wczesno-brązowego oraz górno-paleolityczne wyroby krzemienne na wtórnym złożu.

3. Zabudowa pierwszego międzywala /pomiędzy wewnętrznym a środkowym wałem grodu/ ma charakter regularny, w postaci prostokątnych chat /3,4 x 3,7 m/ zwróconych krótszymi ścianami ku wałom.

Wyniki przeprowadzonych prac potwierdziły wyróżnione już fazy budowy wału i zasiedlenia grodu, za wyjątkiem bardzo niskiego osadnictwa przedgrodowego. Do uściślenia datowania fazy drugiej przyczyniło się także znalezienie w chacie nr 28 żelaznej sprzączki podkowiastej o kabłąku skręconym wokół własnej osi, odnoszonej do I/XI w.

SZCZECIN - Zamek

Pracownia Archeologiczno-
Konserwatorska PKZ - Od-
dział w Szczecinie

Badania prowadzili mgr mgr E. Cnotliwy i R.
Rogosz. Finansowała Dyrekcja Inwestycji

Miejskich w Szczecinie. Gród wczesnośredniowieczny /VIII/IX-XII w./ i zamek średniowieczny /XIV-XVI w./.

Kontynuowano badania archeologiczno-architektoniczne przechodząc do warstw wczesnośredniowiecznych.

Wykop miał najpierw wymiary 5 x 20 m, później na skutek wielkiej miąższości warstw, zmniejszono go do 5 x 6 m. Gliniasty calec zalegał na głębokości 560 - 580 cm. Nad nim znajdowała się warstwa związana z osadnictwem ludności kultury Łużyckiej z wczesnej epoki żelaza. Odkryto dwie budowle najpewniej mieszkalne typu półziemiankowego. W jednej z nich obok ceramiki znaleziono fragment formy glinianej z tkwiącym w niej ułamkiem naszyjnika z brązu.

Pierwsza warstwa wczesnośredniowieczna zalegała bezpośrednio na Łużyckiej a działalność osadnicza zniszczyła ją znacznie. W warstwie tej wystąpiły silnie zniszczone budowle zrębowe i plecionkowe. Zawierała czysty zespół ceramiki zwanej przez E. Schuldta typem feldberskim. Na uwagę zasługuje fragment sierpa oraz wyjątkowo duża ilość igieł kościanych i przęślików. Specjalnie ciekawym zabytkiem jest waga rogowa /dokładna kopia brązowych/ wskazująca na duże znaczenie handlu w najstarszym poziomie wczesnośredniowiecznym.

W następnych trzech warstwach utrzymuje się ten sam rozkład wielkość i rodzaj konstrukcji domów. Odkryto tu m.in. zespół tygielków i fragmenty stłuczki szklanej /w-wa XVII/, dużo przedmiotów żelaznych, fragment koła do wozu, dużo szydeł kościanych i przęślików glinianych oraz pływaki z kory wskazujące na duże znaczenie rybołówstwa /w-wy XVIII-XVI/.

W warstwach XV-XII zaznaczają się zmiany w rozplanowaniu

osady, /przy tym w w-wie XII zabudowa jest wyłącznie plecionkowa/. Z okresem tym wiąże się nasilenie zajęć rzemieślniczych - szczególnie kowalstwa -/olbrzymie paleniska z dużą ilością żuźla i przedmiotów żelaznych a w w-wie XII i tokarstwa; charakterystyczne odpady/. Wielkie znaczenie musiał mieć też handel /fragment wagi brązowej i aż trzy odważniki/. Wzrasta także zamożność mieszkańców /2 ozdoby złote i 3 pozłacane/. Poziomy XIV i XIII niszczone były przez pożary.

Wraz z w-wą XI zaczyna się okres gęstej zabudowy, powstaje nowy jej układ trwający z nieznacznymi tylko zmianami aż do w-wy VII. Domy początkowo zrębowe i plecionkowe /w-wy XI-IX/ w poziomach wyższych /VIII-VII/ są wyłącznie zrębowe. Przy domach, w w-ach VIII i VII są solidne ulice drewniane i dojścia. Mimo solidności zabudowy zmienia się charakter zajęć ludności i następuje pewne jej zubożenie. Nadal trwa wytwórczość tokarska /odpady, może pałki ciesielskie, półwytwór klepki i nieco żuźla/. Zwiększa się wyraźnie znaczenie rybołówstwa sieciowego /pływaki z kory i większa niż zwykle ilość szczątków rybich/. Ciężarek do wagi mówi też o pewnym znaczeniu handlu.

Warto dodać, że warstwy IX-VIII były bogate w zabytki drewniane /m.in. doskonale zachowane widły oraz fragmenty dwóch kół/.

Nie wypowiadamy się w tech chwili na temat datowania opisanych poziomów gdyż sprawozdanie niniejsze pisane jest na gorąco, bezpośrednio po zakończeniu badań terenowych. Zdobyte materiały są zbyt obfite, aby bez wstępnej analizy wypowiadać się w tak istotnych kwestiach.

x x x

Mało zbadanym, a ważnym zagadnieniem dla wczesnośredniowiecznego Szczecina jest chronologia, przebieg i konstrukcja wałów obronnych. Z problemami tymi związane były ratownicze ba-

dania północnej skarpy Zamku Książąt Pomorskich. Istniejącą tu rozpadlinę roztopową poszerzono do prostokąta o wymiarach 4,70 x 5,50 m. Skrupulatna eksploracja umożliwiła wyróżnienie 20 warstw kulturowych, z których warstwy I - II obejmują okres od późnego średniowiecza aż do czasów współczesnych, a warstwy III - XIV wiążą się z okresem wczesnośredniowiecznym. Stwierdzono, iż warstwy XIII - XI należy łączyć z obronnym wałem, zaś warstwy XII-XIII z wcześniejszym osadnictwem otwartym.

Uchwycono 7 wyraźnych faz rozbudowy i użytkowania wału. Stanowiły je warstwy gliny z nakładającymi się na nie poziomami próchnicznymi i pożarowymi. Dodać należy, że w starszych fazach stosowano drewniane wzmocnienia konstrukcyjne, których nie udało się jednak bliżej zidentyfikować wobec trudnych warunków technicznych.

W oparciu o stosunkowo skromny, ale zróżnicowany materiał ceramiczny ustalono chronologię poszczególnych faz wału. Najstarsza z nich powstała w pierwszej połowie IX wieku /może bliżej jego połowy/, a zachowana najmłodsza w drugiej połowie X wieku. Poziomy młodsze zostały bezpowrotnie zniszczone przez średniowieczną niwelację i zabudowę.

Poniżej czytelnego wału zaznaczyły się dwie warstwy /XIII i XII/, których charakter pozwala je łączyć z osadnictwem otwartym, datowanym na koniec VIII wieku. Nadcalcową warstwę XIV, mocno spiaszczoną, niestety bez materiału kulturowego, uznano za szczątki wzniesienia grodu łużyckiego istniejącego w okresie halsztackim. Układ warstwy opadającej ostro w kierunku wnętrza grodu, jak też w kierunku istniejącej fosy, oraz fakt iż podobne sytuacje napotymano w innych punktach wzniesienia samkowego, miały tu znaczenie przekonywujące.

Badania mają duże znaczenie dla rekonstrukcji dziejów